

S Z E M L E

Ruhl, H.:

SVÉDORSZÁGI BENEJÓZÁSOK

A Könyvtári Figyelő 1958. évi 7. számának 55. lapján kezdődő cikk folytatása és befejező része.

/Szerkesztőség/

.....

Katalógusok és olvasói bibliográfiák

A svéd osztályozási rendszert minden közmívelődési könyvtárban használják; a katalógizálás szabályai is mindenütt azonosak. Csaknem valamennyi könyvtárban van egy szakkatalógus és egy ún. "wordboks-katalógus" /szótárkatalógus/, ami a szerzői betűrendes, a tárgyszó- és a címszó-katalógus kombinációja. Ennek a két nagy példakatalógusnak a segítségével az olvasó megtalálhatja a könyvet szerző, tárgy, cím és főcímszó terület szerint. Meg kell jegyeznünk, hogy a katalóguscédulák nincsenek annotálva. Csaknem minden könyvtárban találunk képszerű ábrázolásokat és írásos utmutatásokat arra vonatkozólag, hogyan kell használni a katalógusokat. /"Ut a könyvhöz"/. Ezeket a segédesszövegeket, éppen úgy, mint a legtöbb nyomtatott katalóguscédulát a Lund-i Bibliothekatjänst /"Könyvtárszolgálat"/ állítja elő központilag valamennyi közmívelődési könyvtár számára. A szakkatalógus és a szótárkatalógus a szabadpóle-rendszer része. A katalógusszekrényeket gyakran úgy helyezik el, hogy az olvasó kénytelen mellsttük elhaladni, mielőtt a könyvállványokhoz jut.

A két fő katalóguson kívül vannak nyomtatott, kötet formájában olvasói katalógusok is. Első helyen kell említenünk az új beszerzések jegyzékét. A Stockholmi Városi Könyvtár például öt éves jegyzéket adott ki új beszerzéseiről /sá lapon/; ezt a szótárkatalógus mintájára állította össze. Ezenkívül a következő katalógusokat tette közzé: Idegennyelvű szépirodalom; Képzőművészetek - Zene és színház; Irodalomtudomány. Mindezeket a katalógusokat az olvasók megvásárolhatják és a kölcsönzési for-

galomban a többi könyvtárak is használhatják. A Malmö-i Városi Könyvtárban mutattak nekünk egy központi cédulakatalógust a város valamennyi könyvtárában /az úgemieket is beleértve/ található műszaki irodalomról; ez a katalógus a kölesönzési forgalom szolgálatában áll és a Malmöben fellelhető műszaki szakirodalom maximális kihasználását segíti elő. A Malmöi Városi Könyvtár évenként kiadja a megjelent helyismereti irodalom bibliográfiáját. Kidolgoz valamennyi svéd közművelődési könyvtár számára egy "Közszégi irodalomszolgálat" o. kiadványt, amely a városi és községi közigazgatás tagjait érdeklő folyóiratcikkekre hívja fel a figyelmet. Ennek a hatóságok számára végzett különleges szolgálatnak kettős célja van: támogatni a közigazgatást az irodalmi anyagról való gondoskodással és felkelteni a közigazgatási tisztviselők érdeklődését a könyvtárak lehetőségei iránt.

A Malmöi Városi Könyvtár sok olvasói ajánló könyvjegyzéket is kiad /pl. a művészet- és művelődéstörténet területéről/. Västerås-ban találunk egy-egy Schumann- és Mozart-bibliográfiát, a Göteborg-i Guldheden Könyvtárban egy detektívregény-jegyzéket, Halmstadban egy "Látta már?" c. áttekintést /a filmre és színházra vonatkozó könyvekről/, "Hallotta már?" c. jegyzéket /az irodalmi és az időszerű rádióközvetítésekre vonatkozó könyvekről/, "Olvasta már?" című jegyzéket /az új beszerzésekről/, aktuális témákat tárgyaló könyvekről/.

Nagyobb közművelődési könyvtárak olvasótermeiben és helyiségeiben találhatunk brosurá alakban készült szépirodalmi könyvekre vonatkozó könyvismertetés-gyűjteményeket, továbbá a "Bibliothekstjänst" által kiadott folyóirat- és napilap cikkjegyzéket. A folyóirat-repertóriumban, amely évenként kétszer, 450 példányban jelenik meg, 300 folyóiratot dolgoznak fel. A napilap-repertórium, amely évenként tizenegyszer jelenik meg és 350 könyvtár fizet rá elő, 73 svéd napilapot ölel fel. A szakaszerint rendezett annotációk csak a művelődés, a közgazdaság és az irodalom területére szorítkoznak. A nyilvántartott folyóirat-cikkeket a Lund-i Egyetemi Könyvtár gyűjti; onnan lehet őket kölcsönvenni. Néhány könyvtárnak betűrendes és szakrendes jegyzéke van a könyvtárban lévő folyóiratokról és ujságokról. - kis, praktikus, összezsukható fémtábla-alakban; a táblák a falra vannak rögzítve.

Az ifjúsági- és gyermekosztályoknak is van azakkatalógusuk és szótárkatalógusok, cédula alakban. Ezeket a kis olvasók buzgón használják.

Különleges szerepük van ezeken az osztályokon a könyvállományokra függesztett "Tarka katalógus"-oknak, amelyekbe védőborítékokat ragasztanak pl. /Mesék és mondák; Sportkönyvek; Földrajz; Történelem; Költemények/. Gyakran a falinaptár formájában állítják őket elő. A német "Illusztrált gyermekbibliográfiá"-kat B. Hjelmquist könyvtári tanácsadó mintaszerűnek és Svédországban is követésre méltónak találta.

Egyes központi könyvtárak, mindenekelőtt pedig a Lund-i "Bibliothekstjänst" sok kisebb nyomtatott bibliográfiát és könyvjegyzéket állít elő és oszt szét a könyvtárak közt. A mi értelmezésünk szerinti ajánló bibliográfiák azonban éppen úgy hiányoznak, mint a szakirodalom annotált szakkatalógusai. Ez nem véletlen; a könyvtári munka polgári-liberalista elve jut benne kifejezésre.

A svéd könyvtárak osztályozási rendszere

A	Könyv- és könyvtárügy	M	Antropológia és néprajz
B	Általános vagy vegyes tartalmu könyvek	N	Földrajz
C	Vallás	O	Társadalom- és jogtudomány
D	Filozófia	P	Technológia
E	Nevelés és oktatás	Q	Közgazdaság
F	Nyelvtudomány	R	Torna, sport, játék
G	Irodalomtudomány	S	Hadügy
H	Szépirodalom	T	Matematika
I	Művészet	U	Természettudomány
J	Régészet	V	Orvostudomány
K	Történelem		
L	Életrajz		

Könyvtári személyzet

Minden svéd közművelődési könyvtárat könyvtári bizottság vezet, amelyet a városi, illetve községi képviselőtestület választ és amely különböző foglalkozási ágakhoz, valamint különböző pártokhoz tartozó tagokból áll. Ez a könyvtári bizottság nevezi ki a könyvtár vezetőjét és a könyvtárosokat. A bizottság határozza meg a könyvtár működésének általános elveit, szabályozza a többi közművelődési intézménnyel való együttmű-

ködését, képviseli a könyvtárat a községi képviselő testületben és ellenőrzi a könyvtár munkáját. A bizottság munkáját tiszteletbeli munkaként végzi; üléséért azonban a községtől költségmegtérítésben részesül. Az elnök tisztét gyakran valamelyik városi képviselő tölti be. A könyvtár vezetőjének joga és kötelessége, hogy a bizottságot szakmai tanácsaival támogassa, a szükséges intézkedések megtételére javaslatot tegyen és az üléseken részt vegyen. Fontos kérdésekben azonban mindig a könyvtári bizottságot illeti a döntés joga. Külsőleg abban jut kifejezésre szerepe, hogy a könyvtár évi jelentéseit első helyen /a könyvtár vezetőjét megelőzve/ az elnök írja alá. Néhány általunk meglátogatott könyvtárban először az elnök üdvözölt bennünket s csak azután a könyvtár vezetője. Svéd közművelődési könyvtárosok, akikkel beszéltünk, a bizottságot jó érekképviselőnek mondták mind a könyvtár, mind az olvasók szempontjából. Ez az elvi értékelés azonban nem zárja ki, hogy vannak könyvtárak, amelyekben a bizottság rosszul működik.

A k ö n y v t á r o s k é p z é s a stockholmi Állami Könyvtárosképző Iskolában történik. Az elméleti kiképzés előfeltétele a főiskolai végzettség és egyéves gyakorlat valamelyik könyvtárban. A könyvtárosképző iskolában a következő szaktantárgyakat tanítják: könyv- és könyvtártörténet; könyvtárszervezet és könyvtártechnika; könyvtártudomány; speciális könyvtártípusok; iskolai könyvtárak; népművelési munka; levéltárügy; könyvkereskedelem és könyvipar; lélektan. A kiképzés előadások, látogatások és gyakorlatok formájában megy végbe. A Stockholmi Városi Könyvtár, Svédország legnagyobb nyilvános könyvtára számára a könyvtárosképzőiskoláról egy külön - 1948-ban felállított - iskola gondoskodik. Ennek az iskolának a látogatásához az érettségi vizsga letétele az előfeltétel. Az elméleti képzés 3 évig tart, a gyakorlati 1 évig. Az oktatás a következő szaktantárgyakat öleli fel: katalógizálás; bibliográfia; tájékoztatószolgálat; könyvtudomány; könyvtárigazgatás; könyv- és könyvtártörténet; népművelési munka; a gyermek- és ifjúsági olvasókkal való könyvtári munka; levéltárügy; tudománytan. A kiképzés elméleti előadások, önképzés és gyakorlatok formájában történik. A kiképzés - nem úgy mint minálunk - egyik könyvtárosképző iskolában sem díjtalan. A hallgatók nemcsak tandíjat, hanem vizsgadíjat is kötelesek fizetni.

A könyvtárosképzésről Svédországban sokat vitatkoznak. A gyermek- és ifjúsági könyvtárosok különleges kiképzésének kérdését még nem oldották meg.

Időről-időre a skandináv könyvtárosok közös tanfolyamokat tartanak olyan könyvtárosok továbbképzésére, akik a könyvtári munka egy-egy speciális területén dolgoznak /például kórházakban vagy gyermek- és ifjúsági könyvtárakban/.

A mi értelmezésünk szerinti könyvtártechnikai könyvtárosképzés nincs. A technikai munkákat a könyvtárakban irodai beosztottak /nők/ végzik. Jellemző a legtöbb svéd közművelődési könyvtárra a könyvtárosok és az irodisták közötti kartársias együttműködés. Az embert egyénisége és teljesítménye szerint értékelik, nem pedig hivatali beosztása és iskolai végzettsége szerint.

A nem főfoglalkozású könyvtárvezetők részére levelezőoktatás útján, 14 napos tanfolyamokon és egy-egy főfoglalkozású könyvtáros által vezetett, 14 napos könyvtári gyakorlaton bizonyos alapképzettséget biztosítanak. A kiképzés azt a célt szolgálja, hogy a mellékfoglalkozású könyvtárosok könyvismeretét bővítse és a könyvtár vezetésének alapismereteibe őket bevezesse. Ezenkívül a központi könyvtárak arra törekszenek, hogy évi konferenciákon biztosítsák a mellékfoglalkozású könyvtárvezetők továbbképzését.

A svéd közművelődési könyvtárakban lévő állások létszám kereteinek vizsgálatakor feltűnik, hogy a könyvtárosok és a könyvtártechnikai alkalmazottak között még az 1:1 arány sem áll fenn. A Malmö-i Városi Könyvtárban például 41 könyvtáros és 34 /a mi értelmezésünk szerinti/ könyvtári munkasegő működik. Feltehető, hogy ilyen körülmények között számos technikai munkát a könyvtárosoknak kell elvégezniük. A mi könyvtároslétszámunkhoz viszonyítva /és tekintetbe véve a költségnövekedések számát/ a svéd közművelődési könyvtári állások száma kisebb. A svéd közművelődési könyvtárosok csak messzemenő ésszerűsítéssel és az olvasókat támogató egyéni tanácsadásról való lemondással képesek munkájukat elvégezni.

A könyvtárosok hivatalos munkaideje heti 40-42 óra. Ez természetesen nem elegendő és ezért általános gyakorlat, hogy a szükséges munkát otthon folytatják.

A könyvtárosok fizetése Svédországban magasabb, mint nálunk /havi 800-1000 korona/, mégis - a főiskolai végzettség ellenére - alacsonyabb, mint a tanítóké. A fizetés a szolgálati évek, a beosztás és a végzettség foka /segédkönyvtáros, könyvtáros stb./ szerint növekszik.

Külön rá kell mutatnunk a könyvtárosoknak nemcsak alapos képzettségére, szakmai képesítésére, hanem a munkában szerzett hosszú tapasztalatra is. A könyvtári személyzet fluktuációja, ami "valójában a könyvtári átlomány elpazarlását, az olvasóknak a könyvtárból való távolmaradását jelenti"/N. K. Krupszkaja/ és ami oly sok gondot okoz, - Svédországban nem tekinthető problémának. Nem egy vezetőkönyvtáros több mint 30 éve dolgozik ugyanabban a könyvtárban és ennek megfelelően ura is a munkájának.

.....

"Bibliotheca militans" /Harcos könyvtár/

.....

A német látogató számára feltűnő az egész népművelési munka területén tapasztalható jó együttműködés. Különösen szoros a közművelődési könyvtárak együttműködése a felhők képzésére szolgáló intézményekkel, amilyenek például a Munkások Művelődési Egyesülete /ABF/, s az Alkalmazottak Művelődési Egyesülete /TBF/ és a népfőiskola. Előadások tartására és tanulókori munkájuk ellátásához helyiségeket, könyveket és bibliográfiát bocsátanak rendelkezésükre; füzet alakjában közrebocsátják programjukat, amelyben a közművelődési könyvtárakat is propagálják. - Különösen tanulságos és mély benyomást keltő volt számunkra az 1951-ben forgatott "Ut a könyvhöz" /"Vägen till boken"/ c. dokumentum-film, amely a svéd könyvtárügyről nyújt tájékoztatást, a könyvtárakat propagálja és megmagyarázza a katalógusok stb. használatát. A legtöbb városi térképen a közművelődési könyvtárakat is feltüntetik. Malmöben a villamoskalauzok a központi fekvésű közművelődési könyvtárat is bemondják. Ugyancsak Malmöben felhívták a figyelmünket a "Könyvtárbarátok" szervezetére, amely résztvett a közgazdasági és műszaki irodalom malmöi központi katalógusának készítésében. A malmöi "Könyvtárbarátok" kiadnak egy sorozatot, amelyben többek között a következő kiadványok jelentek meg: "Legkedvesebb könyvem", "Az olvasó a szó". Más svéd városokban is található hasonló szervezet. Csaknem minden svéd közművelődési könyvtár nyomtatott évi jelentést ad ki, statisztikai adatokkal kiegészítve; ennek segítségével tájékoztatja a nyilvánosságot a könyvtár munkájáról. Ez a rendszeres tájékoztatás az olvasót szorosabban kapcsolja a könyvtárhoz és megnyeri a vele való együttműködés számára. A rendszeres nyilvános számadás kötelezettsége viszont arra ösztönzi a könyvtárost, hogy könyvtári munkája

közben gondoljon az olvasóra. Sok könyvtárban, különösen azokban, amelyeket nemrég építettek vagy újonnan rendeztek be, a könyvtáráépületről készült külső és belső fényképfelvételek állnak postai levelezőlap formájában az olvasók és látogatók rendelkezésére. Ilyen képes levelezőlapokkal is lehet a könyvtár számára olvasókat toborozni! - Az olvasók részére szóló használati szabályzat Svédországban magától értetődő dolog.

A sok különféle muzeummal való szoros együttműködés már abban is megmutatkozik, hogy a könyvtárak éliujságjain a muzeumok vagy egyes különleges kiállítások számára látogatókat toboroznak. A muzeumok viszont sok kiállítási anyagot /hajómodelleket, kitömött állatokat, térképeket, ritka növényeket és ásványokat, népművészeti tárgyakat stb./ bocsátanak a könyvtárak, különösen pedig a gyermek- és ifjusági osztályok rendelkezésére. A halmstad-i könyvtárban szép képkiállítást láttunk Skibstrup svéd festő festményeiből. A Malmö-i Városi Könyvtár a Svéd Formaművészeti Egyesülettel együtt "A könyv és az otthon" címen rendez kiállítást a könyvtár helyiségeiben. Az egyesület a butorokat, a könyvtár a könyveket bocsátja rendelkezésre. A Västerås-i Alapítványi és Tartományi Könyvtárban nemzetközi fényképkiállítást láttunk. Nyilvánvaló, hogy az ilyen kiállítások sok olyan látogatót is vonzanak a könyvtárba, akik még nincsenek olvasónak beiratkozva. - A rádió és a színház programját irodalmi műsorral, könyv-bírálatok készítésével propagálják a könyvtárban.

Olvasók számára rendezett előadások, akárcsak nálunk, Svédországban is szokásosak. Amikor Västerås-ban jártunk, a könyvtár Schumann hanglemez-koncertjére érkeztünk; ezen 82 zenebarát vett részt. Malmöben kéthetenként rendszeresen tartanak előadásokat az olvasók számára. Különösen említésre méltónak találjuk a filmmatinékat, amelyeket olyan öregek számára rendeztek, akiknek már nehezebbé esik az olvasás, illetve akik már nem is tudnak olvasni. Mint a könyvtár vezetője közölte velünk, valamennyi rendezvényt szépen látogatják /gyakran 400-on felüli a résztvevők száma/. Ez többek közt kétségtelenül azzal áll összefüggésben, hogy olyasmit nyújtanak, ami sok embert érdekel és aminek a látogatása sokak számára hasznos.

Hogy a közművelődési könyvtárak a közvéleményben milyen rangot értek el, illetve milyen tekintélyre tesznek szert, nem utolsósorban abból is kitűnik, hogy hírlaptudósítók öt különböző könyvtárban kértek tőlünk nyilatkozatot és fényképeztek le bennünket. Öt svéd ujság hozott képeket és közölt tudósítást svédországi látogatásunkról és köztársaságunk könyvtárügyéről.

A gyermekekkel és az ifjúsággal való foglalkozás

Minden svéd közművelődési könyvtárhoz tartozik egy gyermekkönyvtár vagy legalább egy külön ifjúsági osztály. Svédország azok közé az országok közé tartozik, amelyek a legtöbb gyermek- és ifjúsági könyvtárral büszkélkedhetnek./Stockholmban például 34 gyermek- és ifjúsági fiókkönyvtár és 81 iskolai könyvtár működik. A 34 fiókkönyvtár közül 26 iskolai könyvtárral áll kapcsolatban./ A legtöbb könyvtárban lefelé nincs megszabva az olvasók életkora, úgyhogy az iskolaköteles kort el nem érő gyermekek is jelentkezhetnek olvasóknak. Számukra sok képeskönyv található a gyermekkönyvtárakban. A könyvtár használatára már az általános iskolában természetesen nevelik a gyermekeket a "Hogyan kell bánnunk a könyvekkel" /könyvismeret, könyvek gondozása, könyvtárhasználat/ c. tárgy tanításával. Ez a tantárgy ugyan még nem kötelező, de már fölvették az általános iskolák oktatási kerettervébe. A tantervet a közművelődési könyvtár állítja össze az iskolai hatóságokkal egyetértésben. Az oktatáshoz a gyermek-, később pedig a felnőtt-könyvtárban végzett gyakorlatok is hozzátartoznak. Ezzel nemcsak a könyvtárnak szereznek olvasókat, hanem a fiatal olvasóknak a felnőttkönyvtárba való zökkenésmentes átlépését is elősegítik. Az átmenetet az is megkönnyíti, hogy a könyvtár felépítése és szervezete az ifjú és felnőtt olvasók számára alapjaiban /katalógus-rendszer, könyvek raktározása, szabadpolc-rendszer/ majdnem teljesen azonos és hogy a két könyvtárat ugyanabban az épületben helyezik el. A fiatal olvasó tehát itt is, ott is hamar eligazodik.

Természetesen vannak Svédországban iskolai könyvtárak is. A gyermekkönyvtárak azonban nem vetélytársaknak, hanem szövetségeseznek tekintik őket. A gyermekkönyvtárak gyakran iskolákban vannak elhelyezve; ilyenkor a gyermek- és iskolai könyvtár kettős szerepét töltik be. A két könyvtár gyakran ugyanabban a helyiségben működik és gyakran könyvállományuk is közös. A könyvvásárlást ilyenkor a könyvtárosok és a nevelők közösen végzik. Stockholm egyik általános iskolájában megtekintettünk egy ilyen "koordinált", 20 ezer kötetes könyvtárat. Könyvtárosok és tanítók közösen vezetik. A tanítási idő alatt mint az ún. "osztálykönyvtárak" központi könyvtára működik /prezens állomány, amelyet időről-időre cserélnek; tanulóként 1-1 könyv/, - d.u. 14-20 óráig pedig mint gyermekkönyvtár van nyitva. A tanítók és könyvtárosok között jó az együttműködés. Senki

sem féltékeny személyes tekintélyére, a két munkatárs kiegészíti, segíti egymást; együtt fáradoznak azon, hogy a gyermekeket az értékes irodalom olvasóivá neveljék. Ez a jó együttműködés nem utolsósorban a közművelődési és iskolai könyvtárak illetékes stockholmi iskolai felsőbb vezetőségén fordul meg /ld. a könyvtárügy központi intézményeit/. - Az együttműködésnek egy másik formáját az egyik göteborgi gyermekkönyvtárban láttuk. Ott külön osztály működik pedagógiai és lélektani szakirodalommal a szülők, tanítók és nevelők számára, akik időnként összejönnek a könyvtárosokkal és velük megvitatják a nevelés, valamint a gyermek- és ifjúsági irodalom problémáit. /Mellesleg megjegyezve, ez a gyermekkönyvtár hétfőtől péntekig 11-20 óráig, szombatonként 11-17 óráig van nyitva! /Malmöben egy 1956-ban megnyilt korszerű gyermek- és ifjúsági könyvtárban külön osztályt állítottak fel a felnőtteknek szóló irodalomból, hogy a felnőttek érdeklődését is felkeltse gyermekeik könyvtárának ügye iránt. Tudatosan választották ezt a szokatlan utat, nem pedig azt, hogy előbb felnőtt-könyvtárat építsenek, mivel a könyvtár egy iskola és egy ifjúsági otthon mellett volt. Már a megnyitás évében 500-on felül volt a napi kölcsönzések száma. A tömegmunka formái és módszerei alig különböznek azoktól, melyeket német gyermekkönyvtárainkban alkalmaznak. A városok gyermek- és ifjúsági könyvtáraiban hetenként 2-3-szor tartanak rendezvényeket, külön-külön az egyes korosztályok számára. Jellemzőes Svédországban a sok fantáziával berendezett "meseszoba". A svéd könyvtárosok különleges becsapással igyekeznek minden "meseszobá"-nak valami sajátos, egészen eredeti formát és jelleget adni /pl. cirkusz-sátornak képezik ki, tarka lámpákkal - vagy kerek helyiségnek, csillagos kupolával, - vagy parasztszobának, kandallóval stb./.

Közös sajátosága minden "meseszobá"-nak a hangulatos légkör.

Külsőjüket tekintve, a svéd gyermekkönyvtárak tiszta, barátságos és igen élénk benyomást keltenek. Itt jól érzik magukat a kis olvasók! Virágok, növények, akváriumok, kitömött hazai állatok, hajómodellek, térképek, gyermekek által festett, részben kitűnő képek láthatók a legtöbb könyvtárban. Az volt a benyomásunk, hogy Svédországban igen fontosnak tartják a rajztanítást. Halmstadban a gyermekek saját olvasói folyóiratot adnak ki "Könyvtári Posta" címen. A kis munkatársak a kéziratokat maguk készítik írógépen, - a könyvtárosnő csak tanácsokkal látja el őket.

Az egyre jobban terjedő szennyirodalom ellen a könyvtárosok, a tanítók és a felelősség tudatától áthatott könyvkereskedők együtt vívják a harcot. A Svéd Könyvtáregyesület a svéd könyvkereskedelemmel karöltve kiadta a jó gyermek- és ifjúsági irodalom mintajegyzékét /"Alla tiders ungdomsböcker" - Ifjúsági könyvek minden korból/; ez a jegyzék több kiadást ért meg, s eddig 700 ezer példány fogyott el.

Központi könyvtárak - tanulmányi-köri könyvtárak

Svédország 24 különböző nagyságu és különböző népsűrűségű "län"-re /tartományra, megyére/ tagolódik. Az ország északi részén nagy kiterjedésű, alig lakott területek vannak, míg a déli, mezőgazdasági területek sűrűn lakottak. Az 1930-as könyvtári törvénynek megfelelően minden "län" mindenkor legnagyobb városi könyvtára a vidéki könyvtári munka megjavítása végett központi könyvtárrá alakult.

A központi könyvtárak három fő feladata:

1. A "län" közművelődési és iskolai könyvtárainak szakmai tanáccsal való ellátása és irányítása;
2. a községi könyvtárak folyamatos ellátása a szükséges irodalommal;
3. a könyvtári munka állami ellenőrzésének ellátása.

A szakmai tanácsadás és irányítás a központi könyvtárak részéről a fő- és mellékfoglalkozású könyvtárvezetők és könyvtárosok évenként összehívott konferenciáján, továbbá központilag készült katalógusok és más könyvtári segédanyag útján, valamint a könyvtárakban tett közvetlen látogatások révén megy végbe. Tudomásunkra hozták azonban, hogy a központi könyvtár vezetője csak minden második vagy harmadik évben tudja a "län"-hez tartozó valamennyi könyvtárat meglátogatni; így a könyvtár közvetlen irányításának ez a módja nem eléggé hatékony. Lehetséges azonban, hogy ez a megállapítás csak Dél-Svédországra érvényes; itt ui. igen sok vidéki könyvtár működik.

A könyvtáraknak a hiányzó irodalommal való folyamatos kiegészítése a vándor-könyvállomány útján történik; ezt a könyvanyagot a központi könyvtár postán vagy vasuton küldi meg. Különösen célszerűnek bizonyult a könyvbuszok munkába állítása. A Halmstad-i Városi Könyvtár például, amely egyuttal központi könyvtár is, napi csillagturái során könyvbuszával minden egyes községi könyvtárat és kölcsönző-állomást évenként kétszer ellát könyvekkel. A Városi Könyvtár állományán kívül a központi

raktárban még 20 ezer kötet /ebből 1300 kötet a könyvbuszban/ áll rendelkezésre. A községi könyvtárak közlik a központi könyvtárral kívánságukat és a vándorkönyvtári állományt /mintegy 50-200 kötet/ a könyvbuszban maguk válogatják ki. Vidéki magánszemélyeknek általában nem ad kölcsön a könyvbusz. Annyi azonban megállapítható, hogy ez az intézmény jelentősen kiszélesítette a kis könyvtárak kölcsönzési lehetőségeit.

A központi könyvtáraknak a városi polgárságot érintő munkája során felmerülő költségek a várost, a tulajdonképpeni központi könyvtári teendők költségei pedig az államot és a "län"-t terhelik.

Svédországi különlegesség, hogy a közművelődési könyvtárak mellett un. tanulmányi-köri könyvtárak is működnek. Ezeket a nagyszámu különböző kulturális szervezet rendezte be; eleinte csak e szervezetek tanulmányi céljait szolgálták. /1952-ben 15 ezer ilyen kör működött, 250 ezer taggal./Lassanként azonban általános nyilvános könyvtárjellegű intézményekké fejlődtek s a nem kielégítő mértékben fejlődő községi könyvtárak értékes kiegészítőivé váltak. A közművelődési könyvtáraknak és a nem kevesebb, mint hét kulturális szervezethez tartozó tanulmányi-köri könyvtáraknak ez az egymásmellettiége természetesen a könyvtárakra fordított állami és községi pénzek szétforgácsolódására vezetett. Mivel a községi könyvtárak kielégítően fejlődtek - a könyvtári munka hatékonyabbá tétele végett - a tanulmányi-köri könyvtáraknak a községi könyvtárakkal való egyesítésére tértek át. A tanulmányi-köri könyvtárak sok esetben beolvadtak a községi könyvtárakba, máskor pedig a községi könyvtárak fiókkönyvtáráivá alakultak. A tanulmányi-köri könyvtárak száma 1946-tól 1954-ig 5 ezerről mintegy 2 ezerre apadt. A koordinálás munkája még nincs befejezve.

A tanulmányi körök szempontjából azonban ez az összevonás nem járt mindig előnnyel. A községi könyvtárak egyik főfeladatukként elvállalták a tanulmányi-köröknek azzal a speciális irodalommal való ellátását, amire munkájukhoz szükségük volt. Ennek azonban természetes feltétele egyfelől a községi könyvtárak és a helyi kulturális szervek szoros együttműködése, másfelől pedig nem utolsó sorban az, hogy a községi könyvtárak teljesítő-képesség tekintetében elérjenek bizonyos színvonalat. Bár az együttműködés általában jónak mondható, mégis a vidéki könyvtárak teljesítő-képessége gyakran nem kielégítő, mivel többnyire hiányoznak a szükséges anyagi eszközök s gyakran a képzett személyzetben is hiány mutatkozik. A

Skinnskatteberg-i, mellékfoglalkozású vezető irányítása alatt álló községi könyvtárban, az Antialkoholista Szövetség /Gut-Templer-Orden/ egykori tanulmányi-köri könyvtárában, csak a tanulmányi-köri könyvtár egy régi olvasói katalógusát találtuk; nem volt újabb olvasói katalógusa és igen elavult volt az irodalom is. A könyvtár elhelyezése ugyan a község házában igen előnyös; itt van a könyvtáron kívül a gyógyszerár, a fogorvosi rendelő és a közigazgatási hivatalok is. Mégis ez a könyvtár csak hétfőn van nyitva, 18-20 óra között. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy a 6132 lakosu községnek csak 543 beiratkozott olvasója van. A könyvtár 7954 kötete nincs eléggé felhasználva. Ez a példa is mutatja, milyen nagy munkát kell a központi könyvtáraknak elvégezniük vidéken, ahol a könyvtárügy a városéhoz képest elmaradott.

A könyvtárügy központi szervei

Befejezésül még röviden utalni kívánunk a svéd közművelődési könyvtárak legfontosabb központi intézményeire.

A három könyvtári tanácsadó a Stockholm-i Királyi Iskolai Főigazgatóságon a következő funkciókat gyakorolja: a könyvtáraknak adott állami hozzájárulás szétosztása és felülvizsgálása, - a közművelődési és iskolai könyvtárak felügyelete, a közművelődési könyvtárosképzés megszervezése, - alapvető címjegyzékek szerkesztése közművelődési és iskolai könyvtárak számára, - az egységes katalogizálási szabályzat és a svéd osztályozási rendszer stb. kiadása. A könyvtári tanácsadók szorosan együttműködnek a Svéd Könyvtáregyesülettel /SAB/. Ennek az általános könyvtáregyesületnek könyvtárak, könyvtárosok és más, a könyvtárügy iránt érdeklődő személyek a tagjai. Az egyesület tevékenysége különösen arra irányul, hogy előmozdítsa az általános könyvtárpolitikát és emelje a könyvtárosok szaktudásának színvonalát. Az egyesület szakirodalmat ad ki könyvtárosok számára, ezenkívül könyvtárigazgatási és könyvtártechnikai kézikönyveket /pl. Kalén, B. J.: Bibliotekskötsel, o. munkája/, bibliográfiákat, propaganda-iratokat stb. tesz közzé. Az egyesület hivatalos lapja a "Biblioteksbladet" o. könyvtári folyóirat, amely évenként 10 füzetben jelenik meg. A SAB 1951-ben saját kiadó- és terjesztő központot állított fel; ez a már említett lundai "Bibliotekstjänst". A szóbanforgó "Könyvtárszolgálat"-ot a Könyvtáregyesület igazgatja,

de az államtól anyagi hozzájárulásban részesül. A "Bibliotekstjänst" a könyvtárakat könyvtári anyaggal és felszereléssel, nyomtatott szótárkatalógus- és szakkatalóguscédulákkal és nem utolsósorban könyvtárilag teljesen feldolgozott könyvekkel látja el. /A könyvtári kötés Svédországban mintegy 30 %-kal drágább, mint a kiadói kötés! / A katalóguscédulák előállítása szoros kapcsolatban áll a "Biblioteksbladet" könyvismertetéseivel. A "Könyvtárszolgálat" időszak kiadványai közül /a már említett Biblioteksbladet-en s a folyóirat- és hirlap-jegyzéken kívül/ említsük még meg a következőket:

"Skolbiblioteket" /"Iskolai könyvtár"/. Iskolai könyvtárosok folyóirata. Évenként 6 számot adnak közre belőle.

"Vandringar med böcker" /"Vándorlás a könyvekkel"/. Bibliográfiai anyag az olvasó számára, meghatározott témákról, pl.: Wolfgang Amadeus Mozart, Henrik Ibsen, Artur Lundkvist. Évenként 10 szám.

"Läste ni?" /"Olvasta már Ön?"/. Válogató bibliográfiák újonnan megjelent könyvekről. Egyes könyvismertetések és olvasási tervek az olvasók számára.

"Kommunäl literaturtjänst" /"Községi irodalom-szolgálat"/. Folyóiratok analitikus feldolgozása közigazgatási alkalmazottak számára. Évenként 6 szám.

"Boknyheter" /"Új könyvek"/ Válogatott művek kis könyvtárak számára. Évenként 3 szám.

"Läsning till radioprogrammen" /"Irodalom a rádió-műsorhoz"/. A rádió-műsor áttekintése, irodalmi utalásokkal. Hetenként 1 szám.

Az említett időszak kiadványokon kívül a "Könyvtárszolgálat"-ban számos bibliográfia, szakkönyv, propagandairás stb. jelenik meg. A "Könyvtárszolgálat" által végzett központosítás és racionalizálás - amint erről meggyőződhattünk - egyáltalán nem korlátozza az egyes könyvtárak kezdeményezését. A "Könyvtárszolgálat" működése inkább nagyon megkönnyíti munkájukat.

A Svéd Könyvtáregyesületen kívül működik még az 1938-ban alapított "Svéd Közművelődési Könyvtárosok Egyesülete" is; ez a szakképzett közművelődési könyvtárosok szakmai szervezete. Ennek az egyesületnek a

feladata elsősorban a tagok gazdasági és szociális érdekeinek előmozdítása.

Eredeti cím: Schwedische Impressionen.
Megjelent: Der Bibliothekar, 1957. 3.sz. 249-253.lap,
 1957. 4.sz. 354-361.lap.
OSzK.ford.sz.: 1945.

NEMZETKÖZI KATALOGIZÁLÁSI SZABÁLYOK KÉSZÍTÉSÉNEK TERVE

Az International Federation of Library Association /-IFLA- Könyvtárosegyesületek Nemzetközi Szövetsége/ a könyvtárak által használt különböző katalogizálási szabályok nemzetközi egyeztetésének tervével foglalkozik. A munka a Council on Library Resources, Inc., U.S.A. /Könyvtárfejlesztési Tanács/ támogatásával folyik.

Az IFLA tagjainak sorába jelenleg 35 ország 56 könyvtáregyesülete tartozik. Székhelye Bern /Svájc/.

Az IFLA munkáját nemzetközi bizottságok utján végzi; a katalogizálási eljárások szabványosításának vizsgálatával a katalogizálás elveivel foglalkozó munkacsoportját bizta meg.

A bizottság azt tervezi, hogy az 1959. év folyamán ankétra hívja össze Londonba vagy Párizsba mindazokat a főbb könyvtár csoportokat, amelyek szerte a világon a katalogizálási szabályok revideálásának kérdésével foglalkoznak. Az ankét célja az, hogy megtegye az előkészületeket a katalogizálási szabályokkal foglalkozó nemzetközi konferencia összehívására. A tervezett konferenciának lesz a feladata olyan határozatok hozatala, amelyek alapján az eddig használatos katalogizálási eljárásokat nemzetközi szinten összhangba lehet majd hozni.

Eredeti cím: International cataloguing rules proposed.
Megjelent: The Librarian and Book World, 1958. 4.sz. 75.lap.
